

DOI: <https://doi.org/10.61491/yk.16.2024.9393>

**ქართული ემიგრანტული გაზეთი
„ახალი საქართველო“ და 1924 წლის აჯანყება**

**The Georgian Emigrant Newspaper
„Akhali Sakartvelo“ and the 1924 Uprising**

ავთანდილ ნიკოლეიშვილი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ქუთაისი

Avtandil Nikoleishvili
Akaki Tsereteli State University
Georgia, Kutaisi

აბსტრაქტი

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღსადგენად 1924 წლის აგვისტოში მომხდარი აჯანყების დამარცხებამ და ამ ტრაგიკული მოვლენის შემდეგ საბჭოთა ხელისუფლების მიერ გატარებულმა უმკაცრესმა რეპრესიულმა პოლიტიკამ ქართველ ემიგრანტთა ეროვნულ და პოლიტიკურ თვალთახედვაზე მოახდინა მნიშვნელოვანი ზეგავლენა. კერძოდ, 1921 წლის თებერვალში საბჭოთა რუსეთის მიერ ჩვენი ქვეყნის ოკუპაციის გამო სამშობლოდან უცხოეთში ემიგრირებულ ქართველ პოლიტიკოსთა მცირე ნაწილი იძულებული გახდა, არსებულ მდგომარეობას დამორჩილებოდა და საბჭოთა იმპერიის შემადგენლობიდან ჩვენი ქვეყნის განთავისუფლება, იმხანად არსებული მდგომარეობის გამო, საფუძველს მოკლებულ მიზანსწრაფვად მიეჩნია. სწორედ ამ მოვლენის ერთ-ერთ თვალნათლივ გამოვლინებას წარმოადგენს მკვეთრად რადიკალური ის მეტამორფოზა, რაც გრიგოლ ვეშაპელის (ნამდვილი გვარია ვეშაპიძე. 1891-1926 წწ.) პოლიტიკურმა თვალთახედვამ განიცადა 1924 წლის აჯანყების წინარე პერიოდში. კერძოდ, თუ საბჭოთა რუსეთის მიერ ჩვენი ქვეყნის ოკუპაციის შემდეგ იგი ემიგრაციაში წავიდა და 1924 წლის აჯანყებამდე პერიოდში აქტიურად ეწეოდა ანტისაბჭოთა პროპაგანდას, აჯანყების დამარცხების შემდეგ მიზანმიმართულად დაიწყო პროპაგანდა საქართველოში ქართველი ემიგრანტების დასაბრუნებლად და საბჭოთა ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის დასამყარებლად. ამ მიზნით ის აქტიურად იყენებდა პარიზსა და ბერლინში მისი რედაქტორობით გამომავალ გაზეთ „ახალ საქართველოს“. გრ. ვეშაპელის ამგვარი ქმედება საბჭოთა ხელისუფლებასთან მისი აქტიური თანამშრომლობის შედეგს რომ

წარმოადგენდა, ეს არა მარტო იმით დასტურდება, ხსენებული გაზეთი მკვეთრად გამოხატული საბჭოთა იდეოლოგიის მქადაგებელი პერიოდული ორგანო რომ იყო (1924-1926 წლებში გამოდიოდა პარიზსა და ბერლინში), არამედ იმითაც, რომ შეუზღუდველად იყიდებოდა საქართველოშიც. აღნიშნული გარემოების გამო გრ. ვეშაპელი, რომელიც მანამდე ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის ერთ-ერთ აქტიურ ორგანიზატორად იყო მიჩნეული, ქართველმა ემიგრანტებმა საბჭოთა ხელისუფლების მიერ მოსყიდულ აგენტად შერაცხეს. გრ. ვეშაპელის ეროვნულ-პოლიტიკური თვალთახედვის ამგვარი რადიკალური ცვლილების თვალნათლივ დადასტურებას წარმოადგენს ის წერილები, რომლებიც მან და მისმა თანამზრახველებმა მრავლად დაბეჭდეს ხსენებულ გაზეთში. მათი ავტორები ამ პუბლიკაციების მეშვეობით, ყოველგვარი შენიღბვის გარეშე, გამოხატავდნენ თავიანთ პროსაბჭოურ თვალთახედვას და აქტიურად მოუწოდებდნენ ემიგრანტ ქართველებს სამშობლოში დაბრუნებისა და ახალ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის დამყარებისაკენ. გრ. ვეშაპელის ეროვნული და პოლიტიკური მრწამსის ამგვარ რადიკალურ მეტამორფოზას სავსებით კანონზომიერად მოჰყვა ქართველ ემიგრანტებთან დაპირისპირება, რაც 1926 წლის 10 ივნისს მისი მკვლელობით დამთავრდა. „ახალ საქართველოში“ გამოქვეყნებული წერილები ორ პირობით ჯგუფად იყოფა: პირველი, ემიგრანტ ავტორთა პუბლიკაციები და მეორე, საქართველოდან გაგზავნილი სტატიები, რომელთა ხელმძღვანელიც ავანტიურისტულ მოვლენად შეფასებულ ამ აჯანყებას უმწვავესი ფორმით გმობდნენ და კატეგორიულად მოითხოვდნენ მისი ორგანიზატორების უმკაცრესად დასჯას. 1924 წლის აჯანყებასთან დაკავშირებით გაზეთ „ახალ საქართველოში“ გამოქვეყნებული წერილები ახალი შტრიხებით წარმოაჩენს საბჭოთა ხელისუფლებასთან ცხადად თუ ფარულად დაკავშირებულ ქართველ ემიგრანტთა ცალკეული წარმომადგენლების პოზიციას ამ აჯანყების შემდგომ პერიოდში შექმნილი რეალობისადმი.

საკვანძო სიტყვები: 1924 წლის აჯანყება, ქართული ემიგრანტული პრესა, გრიგოლ ვეშაპელის წერილები.

ABSTRACT

The defeat of the August 1924 uprising, which aimed to restore Georgia's state independence, and the severe repressive policies implemented by the Soviet authorities in its aftermath had a significant impact on the national and political outlook of Georgian émigrés. Specifically, following the occupation of Georgia by Soviet Russia in February 1921, a small portion of émigrated Georgian politicians were compelled to adjust to the prevailing circumstances and to regard the country's liberation from the Soviet Empire as an unattainable goal.

One particularly vivid example of this phenomenon is the radical metamorphosis in the political outlook of Grigol Veshapeli (real surname Veshapidze, 1891–1926)

during the period leading up to the 1924 uprising. After emigrating following the Soviet occupation, he actively engaged in anti-Soviet propaganda. However, following the uprising's defeat, he purposefully shifted to promoting the return of Georgian émigrés to Georgia and establishing cooperation with the Soviet authorities. To this end, he extensively utilized the newspaper Akhal Sakartvelo, which he edited and which was published in Paris and Berlin.

The evident result of Veshapeli's active collaboration with Soviet authorities is not only confirmed by the fact that Akhal Sakartvelo functioned as a periodical strongly promoting Soviet ideology (published 1924–1926 in Paris and Berlin) but also by its unrestricted circulation in Georgia. Consequently, Veshapeli—previously considered an active organizer in the struggle for Georgian independence—was branded by fellow émigrés as a Soviet-influenced agent.

This radical shift in Veshapeli's national and political convictions is clearly evidenced by the numerous articles he and his associates published in the newspaper. Through these publications, the authors openly expressed their pro-Soviet stance and actively encouraged Georgian émigrés to return home and establish collaboration with the new authorities. As a natural consequence of Veshapeli's radical transformation, tensions with other Georgian émigrés escalated, culminating in his assassination on June 10, 1926.

The articles published in Akhal Sakartvelo can be divided into two main categories: first, contributions by émigré authors; and second, submissions from Georgia, whose authors sharply condemned the uprising, labeling it an adventurist endeavor, and demanded the harshest punishment for its organizers. Collectively, these writings provide a nuanced insight into the positions of specific Georgian émigrés—whether openly or covertly aligned with Soviet authorities—regarding the realities created in the aftermath of the 1924 uprising.

Keywords: The 1924 uprising, the Georgian émigré press, the letters of Grigol Veshapeli.

შესავალი

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია, ახალი შტრიხებით წარმოაჩინოს ქართველ ემიგრანტთა ცალკეული წარმომადგენლების, პირველ ყოვლისა, გაზეთ „ახალი საქართველოს“ რედაქტორ-გამომცემლის - გრიგოლ ვეშაპელის (ვეშაპიძის), დამოკიდებულება 1924 წლის აჯანყებისადმი. ამ მიზნის მისაღწევად, წინამდებარე ნარკვევში საფუძვლიანადაა გაანალიზებული 1924-1926 წლებში პარიზსა და ბერლინში გამომავალ ამ გაზეთში ხსენებულ აჯანყებასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებული წერილები.

მეთოდები

ისტორიულ მოვლენათა ანალიზის მეთოდის გამოყენებით წარმართული კვლევის შედეგად, შევეცადეთ არგუმენტირებული სახით წარმოგვეჩინა ჩვენი ქვეყნის ისტორიის ამ დიდმნიშვნელოვანი მოვლენისადმი ხსენებულ პუბლიკაციათა ავტორების მკვეთრად ნეგატიური დამოკიდებულების განმაპირობებელი ფაქტორები. ეს პუბლიკაციები ახალ შტრიხებს სძენს შინაგანად გაორებულ იმ დამოკიდებულებას, რასაც ქართველ ემიგრანტთა გარკვეული ნაწილი, პირველ ყოვლისა კი თავად გაზეთის რედაქტორ-გამომცემელი, ავლენდა აღნიშნული მოვლენისადმი.

მსჯელობა

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღსადგენად 1924 წლის აგვისტოში მომხდარი აჯანყების დამარცხებამ და ამ ტრაგიკული მოვლენის შემდეგ საბჭოთა ხელისუფლების მიერ გატარებულმა უმკაცრესმა რეპრესიულმა პოლიტიკამ ქართველ ემიგრანტთა ეროვნულ და პოლიტიკურ თვალთახედვაზე მოახდინა მნიშვნელოვანი ზეგავლენა. კერძოდ, 1921 წლის თებერვალში საბჭოთა რუსეთის მიერ ჩვენი ქვეყნის ოკუპაციის გამო სამშობლოდან უცხოეთში ემიგრირებულ ქართველ პოლიტიკოსთა მცირე ნაწილი იძულებული გახდა, არსებულ მდგომარეობას დამორჩილებოდა და საბჭოთა იმპერიის შემადგენლობიდან ჩვენი ქვეყნის განთავისუფლება იმხანად არსებული მდგომარეობის გამო რეალურ საფუძველს მოკლებულ მიზანსწრაფვად მიეჩნია.

სწორედ ამ მოვლენის ერთ-ერთ თვალნათლივ გამოვლინებას წარმოადგენს ის მეტამორფოზა, რაც გრიგოლ ვეშაპელის პოლიტიკურმა თვალთახედვამ განიცადა 1924 წლის აჯანყების წინარე პერიოდში. როგორც ცნობილია, საბჭოთა რუსეთის მიერ ჩვენი ქვეყნის ოკუპაციამდე გრიგოლ ვეშაპელი (ვეშაპიძე. 1891-1926 წწ.), როგორც ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი და დამფუძნებელი საბჭოს წევრი, აქტიურ მონაწილეობას იღებდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მმართველობით სისტემაში. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ იგი ემიგრაციაში წავიდა და 1924 წლის აჯანყებამდე პერიოდში აქტიურად ეწეოდა ანტისაბჭოთა პროპაგანდას. მაგრამ აჯანყების დამარცხების შემდგომ პერიოდში მან პოლიტიკური მრწამსი რადიკალურად შეიცვალა და მიზანმიმართულად დაიწყო პროპაგანდა საქართველოში ქართველი ემიგრანტების დასაბრუნებლად და საბჭოთა ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის დასამყარებლად. ამ მიზნით იგი აქტიურად იყენებდა პარიზსა და ბერლინში მისი რედაქტორობით გამომავალ გაზეთს „ახალი საქართველო“ (შარაძე, 2001: 222).

გრ. ვეშაპელის ამგვარი ქმედება საბჭოთა ხელისუფლებასთან მისი აქტიური თანამშრომლობის შედეგს რომ წარმოადგენდა, ეს არა მარტო იმით დასტურდება, ხსენებული გაზეთი მკვეთრად გამოხატული საბჭოთა იდეოლოგიის მქადაგებელ პერიოდულ ორგანოს რომ წარმოადგენდა, არამედ იმითაც, რომ „ახალი საქართველო“ საქართველოშიც იყიდებოდა შეუზღუდველად. ამ გარემოების გამო გრ. ვეშაპელი ქართველმა

ემიგრანტებმა საბჭოთა ხელისუფლების მიერ მოსყიდულ აგენტად შერაცხეს.

1924 წლის აჯანყების დამარცხების შემდეგ გრ. ვეშაპელის ეროვნულ-პოლიტიკური თვალთახედვის ამგვარი რადიკალური ცვლილების თვალნათლივ დადასტურებას წარმოადგენს მისი და მისი თანამზრახველების ის წერილები, რომლებიც მრავლად დაიბეჭდა 1924-1926 წლებში მისი რედაქტორობით გამოცემულ ქართულ ემიგრანტულ გაზეთში „ახალი საქართველო“ (გამოდიოდა პარიზსა და ბერლინში. ამ გაზეთის შესახებ იხ: შარაძე 2001: 221-259). გრ. ვეშაპელის ეროვნული და პოლიტიკური მრწამსის ამგვარ რადიკალურ მეტამორფოზას სავსებით კანონზომიერად მოჰყვა ქართველ ემიგრანტებთან დაპირისპირება, რაც 1926 წლის 10 ივნისს მისი მკვლელობით დამთავრდა.

1924 წლის აჯანყებისადმი მკვეთრად ნეგატიური დამოკიდებულება გრ. ვეშაპელმა „ახალი საქართველოს“ პირველივე ნომერში გამოქვეყნებულ ვრცელ წერილში გამოხატა. კერძოდ, 1924 წლის 5 ნოემბერს გამოცემული ამ გაზეთის პირველი ნომრის პირველივე გვერდზე დაბეჭდილ მის სტატიაში - „აჯანყების შემდეგ (ქართული რევოლუციური პოლიტიკისათვის)“ მანამოვლენას ერთმნიშვნელოვნად ნეგატიური შეფასება მისცა. აჯანყების იდეისადმი ამგვარი დამოკიდებულების განმაპირობებელ უმთავრეს ფაქტორად გრ. ვეშაპელი იმ გარემოებას მიიჩნევდა, რომ საბჭოთა კავშირი თანასწორი სახელმწიფოების ფედერაციულ კავშირს წარმოადგენდა და არა რუსეთთან მიერთებული რესპუბლიკების ფორმალურ ერთობას. მისი განმარტებით, „საბჭოთა კავშირი არც სახელით იყო რუსეთი და არც შინაარსით. იგი არის ოთხი თანასწორი სახელმწიფოს ფედერაცია, რომელშიც დიდ რუსეთს - უკრაინასთან, ბელორუსეთთან და ამიერკავკასიის ფედერაციასთან ერთად მეოთხედი ეკუთვნის“ (ახალი საქართველო, 1924, 5 ნოემბერი, გვ. 4).

აქედან გამომდინარე, გრ. ვეშაპელს პრინციპულად მცდარ მოვლენად მიაჩნდა აჯანყების ორგანიზატორობა მცდელობა, ძალადობრივი გზით ეცადათ საბჭოთა კავშირის შემადგენლობიდან საქართველოს გამოყოფა. პირველ ყოვლისა, სწორედ არსებული რეალობის ამდაგვარი შეფასება გახდა უმთავრესი საფუძველი 1924 წლის აჯანყების ორგანიზატორებთან გრ. ვეშაპელის დაპირისპირებისა.

1924 წლის აჯანყებისადმი მკვეთრად ნეგატიური დამოკიდებულების გამომხატველი ამგვარი წერილები სხვა ავტორებმაც (როგორც საქართველოს მოქალაქეებმა, ისე ემიგრანტებმაც) მრავლად გამოაქვეყნეს „ახალი საქართველოს“ ფურცლებზე. რაგინდ მოულოდნელიც არ უნდა იყოს, მკაფიოდ გამოხატული პროსაბჭოთა თვალთახედვის წარმომჩენი ამ წერილების ავტორთა უმეტესობა უცხოეთში სასწავლებლად მყოფი ქართველი სტუდენტები და ქართული ემიგრაციის წარმომადგენლები იყვნენ. მაგალითად, ფრაგმენტი წერილიდან „დეკლარაცია ქართველ სტუდენტების კრების პარიზში“: „ამიერ-კავკასიის სტუდენტთა ორგანიზაციის ქართველ წევრებთან ერთად ჩვენ, ამ კავშირში შესული ახალი წევრებიც, უარყოფთ გადაჭრით ყოველგვარ გამოსვლებს საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ და ვადიარებთ, რომ საქართველოს

კულტურულ-ეკონომიური აღორძინება შესაძლებელია მხოლოდ საბჭოთა მთავრობის გარშემო ყველა ძალების დარაზმვით... ჩვენ მოვუწოდებთ დანარჩენ ქართველ ამხანაგებს, დაადგენ ამ ერთად ერთ მისაღებ გზას არსებულ ხელისუფლებასთან ერთად სოლიდარულის და სინდისიერ თანამშრომლობისას და შემოუერთონ თავისი ხმაც ჩვენს დადგენილებას.

ნ. ჭკუასელი, შ. გედევანიშვილი, მ. ჭანიშვილი, ე. ზაკურაძე, გ. მინდიბაძე. 16 ოქტომბერი, 1924 წ. (ახალი საქართველო, 1924, 5 ნოემბერი, გვ. 3).

მსგავსი შინაარსის წერილები „ახალ საქართველოში“ ევროპის სხვა უნივერსიტეტების ქართველ სტუდენტებსაც აქვთ გამოქვეყნებული. მათი წაკითხვის შედეგად სავსებით ბუნებრივად გვიჩნდება იჭვი იმასთან დაკავშირებით, ეს მოვლენა საბჭოთა სპეცსამსახურების მიერ მიზანმიმართულად მართულ და კარგად ორგანიზებულ პროცესს რომ წარმოადგენდა.

საბჭოთა კავშირის სახელმწიფოებრივი სივრცის განუყოფელ ნაწილად საქართველოს დამკვიდრების იდეას ბერლინის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა გარკვეულმა ნაწილმა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მიღებული დეკლარაციითაც დაუჭირა (ახალი საქართველო, პარიზი, 1925, 25 ივლისი, №8). მათი აზრით, 1924 წლის აჯანყება რეალურად „მიუტევებელი ავანტიურა და დანაშაული იყო ქართველი ერის წინაშე“. იქიდან გამომდინარე, რომ „საბჭოთა ფედერაციის გარეშე საქართველოს დიდი საფრთხე“ მოელოდა, „არსებული ეკონომიური და პოლიტიკური სინამდვილე“ ჩვენს ქვეყანას უალტერნატივოდ „უკარნახებდა საბჭოთა ფედერაციასთან კავშირს“, ხსენებული დეკლარაციის მიმღებთა ხაზგასმით, ასეთ ვითარებაში, „საქართველოს ეროვნული ეკონომიკური და კულტურული ინტერესები მოითხოვდა არა დასავლეთის იმპერიალისტურ ქვეყნებთან მეგობრობას, არამედ საბჭოთა ფედერაციასთან“. ამგვარი შეხედულების უმთავრეს საფუძვლად დეკლარაციის ავტორებსა და მხარდამჭერებს ის გარემოება მიაჩნდათ, რომ „მიმდინარე პირობებში სწორედ საბჭოთა ხელისუფლება წარმოადგენდა იმ ძალას, რომელიც გულწრფელად ემსახურებოდა ქართველი ხალხის ინტერესებს“. საბჭოთა კავშირის ძირითადი პოლიტიკური კანონმდებლობა კი „ფორმალურად ამის გარანტიას იძლეოდა“.

როგორც დამოწმებული პუბლიკაციებითაც ნათლად ჩანს, „ახალ საქართველოში“ 1924 წლის აჯანყებასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებულ წერილებში ეს მოვლენა მხოლოდ ნეგატიური კუთხით იყო წარმოჩენილი, რაც არსებითად იყო განპირობებული გაზეთის რედაქტორ-გამომცემლის პოლიტიკური შეხედულებებით.

1924 წლის აჯანყებისადმი მკვეთრად ნეგატიური დამოკიდებულების გამოხატვას გრ. ვეშაპელმა მეტი მასშტაბები იმითაც შესძინა, რომ „ახალი საქართველოს“ ფურცლებზე ცნობილ ქართველ მოღვაწეთა ის წერილებიც გამოაქვეყნა, რომელთა ავტორებიც კატეგორიულად გამოხატეს აჯანყების ორგანიზატორთა ქმედებას. როგორც მკითხველი უკომენტაროდაც ადვილად მიხვდება, აჯანყების დამარცხების შემდეგ ამგვარი კოლექტიური წერილების დაწერა და გამოქვეყნება ხელისუფლების მიერ მართულ

პროცესს წარმოადგენდა და ამ წერილების სულისკვეთება პრინციპულად არ შეესაბამება მათ ხელისმომწერთა ეროვნულ თვალთახედვას.

1924 წლის აჯანყებისადმი მკვეთრად ნეგატიური დამოკიდებულების ფართოდ დასამკვიდრებლად „ახალი საქართველოს“ ფურცლებზე გამოქვეყნებული მასალების გაანალიზების დროს აქ უაღრესად მნიშვნელოვან ერთ გარემოებასაც მინდა მივაქციო ყურადღება: საბჭოთა კავშირის შესაბამისი სტრუქტურების აქტიური ძალისხმევით ყველაფერი კეთდებოდა იმისათვის, ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის იდეა რეალურ პერსპექტივას მოკლებულ საქმედ რომ ყოფილიყო მიჩნეული. ამგვარ სკეპტიკურ დამოკიდებულებას არა მარტო ცალკეული პიროვნებები გამოხატავდნენ, არამედ ისინიც, რომლებიც აჯანყებამდელ პერიოდში თავიანთი საქმიანობის უმთავრეს მიზნად ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას ისახავდნენ.

1924 წლის აჯანყებისადმი მკითხველთა ნეგატიური დამოკიდებულების გასამძაფრებლად „ახალი საქართველოს“ ფურცლებზე გამოქვეყნებულ წერილებში, ასევე, დიდი ადგილი ჰქონდა დათმობილი ამ აჯანყების ხელმძღვანელთა მიერ დაშვებულ შეცდომათა თვითკრიტიკულ მხილებასაც. მაგალითად, როგორც პარიტეტული კომიტეტის ეროვნულ-დემოკრატიულ წევრთა თეზისებში იყო აღნიშნული, „ანტისაბჭოთა პარტიები „საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის“ სახით... დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ... ევროპის სახელმწიფოები ერთგვარად გამოეცხადებოდნენ ქართველ ერს ამ ბრძოლაში.“ მაგრამ მათი ეს მოლოდინი არ გამართლდა.

შექმნილი რეალობით განპირობებული სწორედ ეს იმედგაცრუება გახდა საფუძველი „საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის“ მიერ 1924 წლის 5 სექტემბერს მიღებული იმ განცხადებისა, რომელშიც ხსენებული კომიტეტის სამომავლო პოლიტიკა ამგვარად იყო განსაზღვრული: „ვიზიარებთ და ვემყარებით რა ამ განცხადების შინაარსს, ამიერიდან ბრძოლას არსებულ ხელისუფლების წინააღმდეგ აჯანყების ან სხვა არალეგალური საშუალებით დამლუპველად ვსთვლით ქართველი ერის ინტერესებისათვის, რადგანაც ამგვარი ბრძოლა ისედაც მცირერიცხოვან ქართველ ერს უქადის სრულს განადგურებას...“

ამიტომ მოვუწოდებთ ჩვენი პარტიის წევრებს შეწყვიტონ ყოველგვარი მუშაობა, მიმართული ხელისუფლების წინააღმდეგ, დაიწყონ თანამშრომლობა საქართველოს საბჭოთა მთავრობასთან და მიიღონ მონაწილეობა სამშობლოს აღმშენებლობის საქმეებში“.

აღნიშნულ განცხადებას ხელს აწერდნენ იასონ ჯავახიშვილი, მიხეილ იშხნელი და შალვა კალანდარიშვილი (ახალი საქართველო, 1925, 5 აპრილი, №4, გვ. 4).

ავგვისტოს აჯანყების დამარცხების შემდგომ პერიოდში ამ მოვლენის მონაწილეთა დასასჯელად ხელისუფლების მიერ მიღებულმა უმკაცრესმა ზომებმა არა მარტო ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობაზე მოახდინა შოკის მომგვრელი ზეგავლენა, არამედ ქართველ ემიგრანტთა შორისაც გააშფავა

ურთიერთობა. კერძოდ, საბჭოთა სპეცსამსახურების წარმომადგენელთა მიერ გადაბირებულმა პირებმა აქტიურად დაიწყეს აჯანყების ხელმძღვანელთა შეცდომებსა და მოღალატეობრივ საქმიანობაზე საუბარი. არაერთმა მათგანმა კი არა მარტო სიტყვიერი ბოდიში მოიხადა იმის გამო, რომ თავადაც იყო ამ მოვლენასთან დაკავშირებული, არამედ მზადყოფნაც გამოთქვა საბჭოთა მართლმსაჯულების წინაშე წარსადგომად. მაგალითად, „ახალი საქართველოს“ 1925 წლის 29 ივლისის ნომერში გამოქვეყნებულ „ღია წერილში რედაქციის მიმართ“ აგვისტოს აჯანყება ლევან ჯაფარიძემ „ქართველი ხალხისათვის უსაშინლეს უბედურებად, ხოლო პოლიტიკურად გაუმართლებელ დანაშაულად“ შეაფასა და გულისტკივილი გამოხატა იმის გამო, რომ ამ „გაუზომველი ნაბიჯის გადადგმაში განსაკუთრებით დამნაშავე“ ემიგრანტები იყვნენ.

ლ. ჯაფარიძე გამონაკლისი არ ყოფილა და გაზეთ „ახალ საქართველოში“ მსგავსი შინაარსის წერილები სხვა ქართველმა ემიგრანტებმაც გამოაქვეყნეს. ერთ-ერთი მათგანი იყო ალფესი ხელაძე, რომელმაც 1924 წლის აჯანყების ორგანიზებასა და მიმდინარეობასთან დაკავშირებული მოვლენები და ამ პროცესში პირადად მისი მონაწილეობა „ახალი საქართველოს“ 1925 წლის 2 სექტემბრის ნომერში გამოქვეყნებული წერილით - „წარსულის გაკვეთილი“ ამგვარად მოინანია: „19 ივლისიდან მე დავტოვე სოციალ-დემოკრატიული პარტია სრულიად შეგნებულად... რისთვის? იმისთვის, რომ ჩვენი პარტია შესდგა შემცდარ ნიადაგზე. იმან საბედისწერო ნაბიჯი გადადგა, რასაც მოყვა პარტიის მორალურად და ფიზიკურად დამარცხება-განადგურება. მე მხედველობაში მაქვს საქართველოში აჯანყების მოწყობა. მე, რასკვირველია, არ ვიზიარებ, იმ ბებრულ ზღაპარს, ვითომც აჯანყება სტიქიურად მოხდა. არა, ათასჯერ არა. აჯანყება მოახდინა სოც.-დემ. პარტიის პარიზის ბიურომ... შედეგი ამ აჯანყებისა უკვე ნათლად სჩანს. ჩვენ დავმარცხდით“.

1924 წლის აჯანყებისადმი ნეგატიური დამოკიდებულება კიდევ უფრო მეტი სიმკვეთრით გამოხატა ამ აჯანყების ერთ-ერთმა ემიგრანტმა მონაწილემ დ. მხეიძემ. კერძოდ, გაზეთ „ახალი საქართველოს“ 1926 წლის მე-17, 5 იანვრის ნომერში გამოქვეყნებულ წერილში „გაზეთ „ახალი საქართველოს“ რედაქტორს მან 1924 წლის აგვისტოს აჯანყება, რომლის ერთ-ერთი აქტიური მონაწილეც თავადაც იყო, არა მარტო სიტყვიერად დაგმო, არამედ მზადყოფნაც გამოთქვა საქართველოში დასაბრუნებლად და სასამართლოს წინაშე წარსადგომად თავისი წილი დანაშაულისათვის სასჯელის მოსახდელად. ავტორისეულ პოზიციაზე უფრო ნათელი წარმოდგენის შესაქმნელად დავიმოწმებ შესაბამის ფრაგმენტებს ხსენებული პუბლიკაციიდან: „1924 წელს პარიტეტული კომიტეტის დავალებით მე ვიყავი სამხედრო ხელმძღვანელი ანტიბალშევიკური ოპერაციების სამეგრელოს-სვანეთში.

თვით აჯანყების დროს ჩემი თვალთ ვხედავდი, რომ ეროვნული აჯანყების მაგიერ ჩვენ ავანტიურის ცეცხლში გავხვიეთ ხალხი... აჯანყების ლიკვიდაციის შემდეგ მე მოვხვდი საფრანგეთში და აქ

გავეცანი იმ ემიგრანტულ მენშევიკურ „მთავრობას“, რომლის იმედით და ინსტრუქციებით ვმოქმედებდით ჩვენ საქართველოში...

ვნახე ყოველივე ეს და დავრწმუნდი, რომ ემიგრაციის ლიდერები ილწვიან არა პატრიოტული, ეროვნული იდეალებისათვის, არამედ პირადი კეთილდღეობისათვის და სამშობლოს ჭირ-ვარამი აღარ აწუხებთ. ამიტომ მოვალედ ვრაცხ ჩემ თავს, საჯაროდ ვაღიარო ჩემი შეცდომები ქართველი ხალხის წინაშე...

აჯანყების პოლიტიკა თავიდან ბოლომდის ავანტიურისტული პოლიტიკა იყო. ძველი მენშევიკური მთარობა და მისი მოკავშირე ემიგრანტული პოლიტიკური ჯგუფები ატყუებდნენ და დღესაც ატყუებენ ქართველ ხალხს და ამით უაზრო სისხლის ღვრას იწვევენ ჩვენს ქვეყანაში...

საბჭოთა საელჩოს და საკონსულოს საშუალებით მე მივმართე საქართველოს საბჭოთა მთავრობას ოფიციალური განცხადებით, რათა ნება დამრთონ, დავბრუნდე სამშობლოში და წარვსდგე სასამართლოს წინაშე“.

დ. მხეიძის ამ პუბლიკაციას თან ერთვის რედაქციის მინაწერი, რომლითაც დასტურდება, რომ პარიზის საბჭოთა საკონსულოსაგან მას უკვე ჰქონდა მიღებული ვიზა საქართველოში დასაბრუნებლად. როგორც დავით მხეიძის აღნიშნულ პუბლიკაციასთან დაკავშირებით გაზეთ „ახალი საქართველოს“ მომდევნო, მე-18, ნომერში რედაქციის მიერ გამოქვეყნებული განმარტებით ვიგებთ, („ჩვენი განმარტება დ. მხეიძის შესახებ“), ხსენებულ წერილს ქართველ ემიგრანტთა იმდენად ნეგატიური რეაქცია მოჰყოლია, რომ მისი ავტორი არანორმალურ პიროვნებად შეურაცხავთ და ფრანგი ექიმებისაგან შემდგარი კონსილიუმის მიერ დასმული დიაგნოზის საფუძველზე სულით დაავადებულთა საავადმყოფოში მოუთავსებიათ. „ახალი საქართველოს“ რედაქცია დ. მხეიძისადმი ქართველ ემიგრანტთა ამგვარი დამოკიდებულების გამო პროტესტს გამოთქვამდა და მას პროვოკაციის მსხვერპლად მიიჩნევდა. გაზეთის რედაქტორის შეფასებით, „ემიგრაციის ლიდერები ამას იმიტომ ჩადიოდნენ, რომ მათთვის უფრო საშიში იყო საბჭოთა ხელისუფლების ღმობიერება და ასეთი ამნისტიით ყოფილი ანტიბალშევიკების შერიგება“.

დასკვნა

საბოლოოდ, ყოველივე ზემოთქმულის საფუძველზე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ 1924 წლის აჯანყებასთან დაკავშირებით გაზეთ „ახალ საქართველოში“ გამოქვეყნებული ზემოთ განხილული პუბლიკაციები კიდევ უფრო მეტად სრულყოფს და ახალი შტრიხებით წარმოაჩენს საბჭოთა ხელისუფლებასთან ცხადად თუ ფარულად დაკავშირებულ ქართველ ემიგრანტთა ცალკეული წარმომადგენლების პოზიციას ამ აჯანყების შემდგომ პერიოდში შექმნილი რეალობისადმი.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

- ახალი საქართველო 1924 – ქართველ პროფესორთა დეკლარაცია, გაზეთი „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1924, 5 ნოემბერი.
- ახალი საქართველო 1924 – განცხადება საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტისა, გაზ. „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1924, 5 ნოემბერი.
- ახალი საქართველო 1924 – დეკლარაცია ქართველ სტუდენტების კრებისა პარიზში. გაზეთი „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1924, 5 ნოემბერი.
- ახალი საქართველო 1925 – ნაციონალ-დემოკრატიული ახალგაზრდობის დეკლარაცია. გაზეთი „ახალი საქართველო“, ბერლინი, 1925, 15 თებერვალი.
- ახალი საქართველო 1925 – სტუდენტთა განცხადება ჰაიდელბერგიდან. გაზეთი „ახალი საქართველო“. პარიზი, 1925, 15 მაისი.
- ახალი საქართველო 1925 – ბერლინის სტუდენტთა დეკლარაცია. გაზეთი „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1925, 25 ივლისი.
- ახალი საქართველო 1926 – ჩვენი განმარტება, რედაქციის კომენტარი დ. მხეიძის წერილის შესახებ. გაზეთი „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1926, 5 იანვარი.
- ვეშაპელი 1924 – გრ. ვეშაპელი, აჯანყების შემდეგ (ქართული რეალური პოლიტიკისათვის), გაზეთი „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1924, 5 ნოემბერი.
- იმედაშვილი 2023 – ი. იმედაშვილი, ქართველ მოღვაწეთა ლექსიკონი. თბილისი, 2023.
- მხეიძე 1926 – დ. მხეიძე, გაზეთ „ახალი საქართველოს“ რედაქტორს. გაზეთი „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1926, 5 იანვარი.
- შარაძე 2001 – გ. შარაძე, ქართული ემიგრანტული ჟურნალისტიკის ისტორია, ტ. I. თბილისი, 2001.
- ხელაძე 1925 – ა. ხელაძე, წარსულის გაკვეთილი. გაზეთი „ახალი საქართველო“, პარიზი, 1925, სექტემბერი.
- ჯაფარიძე 1925 – ლ. ჯაფარიძე, ღია წერილში რედაქციის მიმართ. გაზეთი „ახალი საქართველო“, ბერლინი, 1925, 15 თებერვალი.